

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE DIN BUCUREȘTI
ȘCOALA DOCTORALĂ (IOSUD)

Influența sculpturii neolitice în arta contemporană

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT:
PROF. UNIV. DR. HABIL. COSMIN PETRU PAULESCU

DOCTORAND: ANA-MARIA CEARĂ
DOMENIUL DE DOCTORAT: ARTE VIZUALE
Doctorat profesional

CUPRINSUL REZUMATULUI TEZEI DE DOCTORAT

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

CUVINTE CHEIE

INTRODUCERE

METODOLOGIA CERCETĂRII

PREZENTARE SINTETICĂ A CAPITOLELOR TEZEI DE DOCTORAT

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

Introducere	4
Capitolul I. Considerații generale despre arta neolitică	7
I.1. Cronologie	7
I.2. Forme de expresie artistică ale perioadei neolitice	10
I.2.1. Ceramica, martor imuabil al activităților cotidiene neolitice	11
I.2.1.1. Noua epocă a ceramicii	11
I.2.1.2. Figurine antropomorfe și zoomorfe	17
I.2.1.3. Începuturile neoliticului în sud-estul Europei. Marile culturi	22
I.2.2. Sculptura neolitică	30
I.2.2.1. Monumentalitatea spectaculoasă a menhirelor	30
I.2.2.2. Structuri megalitice – martorii unui trecut care își păstrează secretele	32
I.2.3. Pictura murală – multimilenară mărturie a umanității	34
Concluzii	36
Capitolul II. Artă neolitică în România	38
II.1. Ceramica	39
II.1.1. Rafinamentul ceramic al neoliticului românesc. Utilitarism, decor, ardere	40
II.1.2. Marile culturi românești, unicitatea la nivel mondial și specificul lor	42
II.2. Sculptura	51
II.2.1. Vestigii milenare din lut	57
II.2.2. Vase zoomorfe și antropomorfe	57
II.2.3. Figurine zoomorfe – sinteză și naturalism	58
II.2.4. Statuete antropomorfe. Cele mai impresionante mărturii ale spiritualității umanității neolitice	59
Concluzii	68
Capitolul III. Imagine, semn, simbol în perioada neolitică	69

Concluzii	100
Capitolul IV. Formă și expresie	102
IV.1. Originea formei în sculptură. Argumente străvechi	102
IV.1.1. Artă contemporană față în față cu cea neolitică – analiză comparată	105
IV.1.1.1. Richard Serra și dialogul invizibil cu monumentalitatea neolitică	105
IV.1.1.2. Barbara Hepworth și (con)figurațiile sale	106
IV.1.1.3. Henry Moore și figurina antropomorfă a culturii Hamangia	107
IV.1.1.4. Nostalgia lui Jacob Epstein	108
IV.2. Factorii determinanți ai valențelor sculpturale ale ceramicii – relația dintre sculptură și ceramică	111
IV.2.1. Armata de teracotă – cel mai ambițios proiect de ceramică din istoria omenirii	112
IV.2.1.1. Antony Gormley și armata sa de lut	113
IV.2.2. Spontaneitatea argilei și imortalizarea gestualității artistice	116
IV.2.2.1. Medardo Rosso și Conversația din grădină	116
IV.2.2.2. Willem de Kooning – <i>dragostea pentru moment</i>	117
IV.2.2.3. Thomas Schütte - Ceramic Sketch	119
IV.2.2.4. Dialog vizual cu forme biomorfe - Hans Jean Arp	120
IV.2.2.5. Senzualitatea intrinsecă a argilei - Clementine Keith-Roach	121
IV.2.2.6. Anthony Caro, un explorator al radicalității	124
IV.3. Ceramica sculpturală – concept – obiect – produs artistic	127
IV.3.1. Avangarda ceramicii	127
IV.3.1.1. George Edgar Ohr, nonconformistul sihastru	127
IV.3.1.2. Marcel Duchamp, sinonimul controverselor	130
IV.3.1.3. Nu era un ceainic, ci ideea unui ceainic	132
IV.3.1.4. Clare Twomey – Monumentul cotidianului	133
IV.3.1.5. Artă, meșteșug, Peter Voulkos	135
IV.3.1.6. Betty Woodman și extinderea limitelor tradiționale	138
IV.3.1.7. Grayson Perry – un narator politic	139

IV.3.1.8. Patriciu Mateescu – sculptură la scară monumentală	141
IV.3.1.9. Costel Badea – renașterea artei bazate pe foc	142
IV.3.1.10. Florian Lazăr Alexie redefinește ceramica ca formă de artă majoră	144
Concluzii	146
Capitolul V. Influența sculpturii neolitice în arta contemporană	148
V.1. Cranii din lut, măști mortuare și arheologia speculativă a artei	150
V.1.1. Argila și respectul față de cei dispăruți: cranii reconstruite și măști mortuare	150
V.1.2. Auguste Rodin și practica antică a captării energiei vitale	154
V.1.3. Marguerite Humeau și arheologia speculativă	157
V.2. Structuralități neolitice și interpretări moderniste	159
V.2.1. Hans Jean Arp – abstractul biomorf	159
V.2.2. Henry Moore și fascinația transformării pietrei	162
V.2.3. Joan Miró – preistoria, sursă nepuizabilă de inspirație	164
V.2.4. Alberto Giacometti – privire abstractă înapoi în timp	167
V.2.5. Bertrand Lavier – consumerism și preistorie	170
V.3. Neoliticul ca fenomenologie	172
V.3.1. Robert Smithson și fascinația pentru degradarea și transformarea naturală a lucrurilor în timp	172
V.3.2. Richard Long și cercul de ardezie	175
V.3.3. Jacques Lipchitz – echilibru și dualitate	177
V.3.4. Louise Bourgeois - dihotomia emoțională la superlativ	180
V.3.5. Pablo Picasso și explorarea formelor preistoriei	182
V.3.6. Brâncuși – Prezența-în-lume și Sărutul de la porțile percepției	187
Concluzii	196
Capitolul VI. Interpretări ale sculpturilor neolitice în arta personală	198
VI.1. Parcursul inițiativ: laboratorul de creație – concept, schițe și tehnică	204
VI.2. Workshop Neolitic Reimaginat: Ceramica – Arc în timp	237
VI.2.1. Etapele de lucru ale atelierului	238

Concluzii generale	252
Bibliografie	258
ANEXE – Surse foto	263

CUVINTE CHEIE

Ceramică, ceramica neolitică, sculptură neolitică, sculptură, semn, simbol, arhetip, preistorie, arhaic, schematizare, abstract, lut, argilă, gresie, ceramică monumentală, vase, atelier de ceramică, ceramist, decor, modelare, tehnici ardere, materiale, culori, figurine, antropomorf, zoomorfe, obiect sculptural, formă, modernism, contemporan.

INTRODUCERE

Cercetarea doctorală intitulată *Influența sculpturii neolitice în arta contemporană* își propune să investigheze modul în care iconografia specifică perioadei neolitice a exercitat o influență asupra expresiilor artistice, din preistorie până în contemporaneitate. În vederea atingerii acestui obiectiv, a fost realizată o analiză aprofundată a creațiilor plastice din neolitic, dintr-o perspectivă semiotică și stilistică, cu scopul de a evidenția modul în care structura socio-culturală, sistemul de credințe, temerile colective, superstițiile și viziunea asupra existenței din acea epocă s-au reflectat în expresia artistică a omului timpuriu. Totodată, cercetarea presupune o comparație complexă, atât structurală, cât și de ordin conceptual, privind influențele artei neolitice asupra practicilor artistice contemporane. Această relație este ilustrată printr-o serie de studii de caz care urmăresc identificarea elementelor recurente ce leagă cele două perioade, prin intermediul operelor unor artiști reprezentativi.

Arheologia, prin intermediul vestigiilor care au supraviețuit trecerii timpului, ne oferă o cale în a descifra modul de gândire și trăirile interioare ale strămoșilor noștri. Deși aparținem unor epoci și culturi diferite, esența naturii umane rămâne constantă: impulsurile, emoțiile și nevoia de exprimare sunt trăsături universale, prezente în toate timpurile și societățile. În acest context, imaginea, semnul și simbolul reprezintă trei forme fundamentale de comunicare vizuală, esențiale în transmiterea și interpretarea mesajelor culturale. Studiul pornește de la premisa că arta neolitică, prin limbajul său semiotic și stilistic, comunică nu doar un trecut istoric, ci și o dimensiune arhetipală ce transcende timpul și spațiul.

De la apariția primelor vase din argilă, ceramica a fost purtătoare de semne și simboluri cu valențe multiple. De la vase decorate cu inscripții sumare, la statuete antropomorfe marcate de simboluri sacre și până la artefacte ce înfățișează creaturi fantastice, omul preistoric a utilizat aceste obiecte ca mijloc de comunicare intergenerațională. Prin intermediul lor, și-a exprimat convingerile, trăirile afective, a codificat ritualuri și ceremonii, dar și raportarea la sacru și la dimensiunea spirituală a existenței.

Deși creativitatea umană din perioada neolitică s-a manifestat printr-o varietate de forme

artistice, ceramica, incluzând statuetele din teracotă, a constituit principalul mijloc de expresie plastică al epocii. Arta ceramică neolitică este adesea interpretată ca fiind de natură abstractă, simbolică și schematică, reflectând o pluralitate fragmentată de semnificații. Figurinele produse în acest context sunt doar vag asociate cu reprezentarea realistă, însă funcționează ca purtătoare ale unor coduri vizuale complexe, sugerând multiple niveluri de comunicare simbolică.

Arta reflectă expresia culturală specifică a epocii în care artistul a trăit, astfel încât conceptele artistice sunt puternic influențate de contextul istoric al perioadei respective. Această legătură determină existența unor diferențe conceptuale semnificative între diversele etape istorice ale evoluției umanității. Între perioadele istorice ale omenirii. Privită din această perspectivă, arta neolitică constituie unul dintre cele mai valoroase repere care ne permit să descifrăm misterele civilizațiilor îndepărtate, ale căror vestigii continuă să genereze întrebări și revelații chiar și în prezent.

De-a lungul timpului, diverse curente culturale au considerat perioada neolitică un reper esențial. Deși inițial această epocă a fost abordată în principal în cadrul istoriei, biologiei și antropologiei, treptat a devenit subiectul unor analize interdisciplinare în studiile culturale. Acestea își propun să răspundă unor întrebări fundamentale legate de originea speciei *Homo sapiens*, cauzele adaptării sale, traseele migrațiilor, precum și circumstanțele sociale, economice și spirituale care au definit existența în acele vremuri. Așadar, nu este surprinzător faptul că expresia artistică neolitică, prin varietatea și profunzimea semnificațiilor sale, continuă să inspire artiști din epoci diferite. Conținutul și semnificantul acestei arte străvechi trimit la un spațiu arhetipal, la originile existenței, la care ne raportăm cu toții, indiferent de destin, perioadă sau patrimoniu cultural. Culturile ce s-au succedat neoliticului au perpetuat tradiția figurinelor și statuetelor din teracotă, adaptând estetica acestora în funcție de viziunile artistice specifice fiecărei epoci.

Elementele vizuale și simbolurile geometrice arhaice, departe de a fi simple relicve, constituie un repertoriu vizual fundamental ce inspiră și modelează creația artistică modernă. Lucrările unor artiști precum Henry Moore, Jean Arp sau Barbara Hepworth reflectă această influență, prin simplitatea și esențializarea volumelor, care amintesc de sculpturile neolitice. În paralel, analiza unor sculpturi contemporane și monumente preistorice evidențiază ecouri surprinzătoare ce pun în lumină continuitatea estetică și conceptuală dintre epoci.

La întrebarea *ce au în comun viziunea estetică preistorică și cea modernă?*, putem

răspunde analizând o serie de teorii psihanalitice, care, alături de mărturiile arheologice și cercetările preistoricilor, ajută în descifrarea limbajului vizual al artei neolitice.

Herbert Kühn (arheolog și istoric german) a fost printre primii cercetători care au subliniat importanța artei preistorice pentru arta modernă. Referitor la arta abstractă și arta preistorică, Kühn menționa: „vom descoperi acum că intelectul uman a parcurs această cale nu numai în prezentul imediat, ci exact în aceeași succesiune din zorii umanității, chiar la începutul creației artistice... arta preistorică s-a mișcat în aceeași direcție precum arta prezentului. Începând cu o artă naturalistă, impresionistă, s-a îndreptat spre reprezentarea eternului, spre cubism. Atunci trebuie să existe o lege care să guverneze această cotitură a minții umane, o lege care se exprimă în oscilarea dintre aici și dincolo, între idee și imagine, între realitate și abstractizare”¹. Folosindu-ne de domenii de cunoaștere precum istorie, arheologie, psihologie, filosofie, estetică, putem identifica modul în care limbajul vizual abstract al artei neolitice poate fi descifrat.

Ceramica deține un potențial transformator și expresiv remarcabil, care a evoluat de la scopurile sale inițiale, utilitare, către o manifestare artistică complexă și profundă. Această transformare continuă, atât în plan tehnic, cât și conceptual, susține rolul ceramicii de a fi un mediu artistic ofertant, ce fascinează artiști din diverse domenii, dornici să exploreze posibilități noi de exprimare plastică. În această perspectivă, relația dintre ceramica sculpturală – concept - produs artistic devine un teritoriu fertil pentru cercetare și creație. Artiști precum George Edgar Ohr, Marcel Duchamp, Kazimir Malevich, Peter Voulkos sau Betty Woodman au conturat bazele artei ceramice contemporane, redefinind materialul și forma, integrând în arta personală elemente de sculptură abstractă și conceptuală. Prezenta cercetare urmărește să demonstreze că arta ceramică, prin potențialul său expresiv este capabilă să îmbine tradiția cu inovația, și rămâne un mediu vital și relevant de comunicare estetică și conceptuală, deschizând noi perspective pentru explorarea formelor și sensurilor în arta actuală.

Cercetarea personală are două obiective: completarea bibliografiei de specialitate românească cu un studiu teoretic cu privire la importanța sculpturii neolitice în contextul artei contemporane, și identificarea modului în care tehnicile și semnificațiile simbolice încorporate în artefactele neolitice pot genera expresii creative moderne. Astfel, cercetarea presupune studii de

¹ Kühn, Herbert; Moser, Liselotte, „Modern Art and Prehistoric Art”, *Criticism*, vol. 1, no. 3, 1959, pp. 258 – 264 (JSTOR, www.jstor.org/stable/23091061, accesat la data de 17 ianuarie 2022, ora 15.44).

ordin tehnologic, estetic și experimental, care sunt prezentate în cele șase capitole ale tezei. Concomitent, în susținerea demersului teoretic, am realizat un ansamblu de lucrări cu o interpretare personală, având ca suport conceptual documentarea cu privire la arta neolitică.

Descoperind modul în care sculptura neolitică influențează arta contemporană, aflând de ce oamenii simt nevoia înăscută de a-și exprima sentimentele prin forme și simboluri abstracte, și ce semnificații are această nevoie (care sunt corespondențele ei arhetipale), putem recupera și valorifica procedeele de lucru și estetica neoliticului, care prin promovare și transmitere, pot genera noi posibilități de exprimare plastică în cadrul peisajului artistic contemporan.

METODOLOGIA CERCETĂRII

Metodologia de lucru utilizată în cadrul acestui proiect de cercetare a facilitat atingerea obiectivelor prezentei lucrării și obținerea unor rezultate originale. Cercetarea personală pe tema *Influența sculpturii neolitice în arta contemporană* reflectă preocupările mele ca artist, dar și ca profesor, și s-a concretizat într-o vastă documentare, ce mi-a fost utilă atât în redactarea tezei doctorale, în crearea lucrărilor personale, precum și în activitatea profesională.

Pentru a atinge obiectivele propuse în teză am ales să realizez studii teoretice, folosind **metoda de cercetare bibliografică**, pentru a identifica conținutul teoretic disponibil în literatura de specialitate specifică temei. Astfel, în urma unei cercetări exhaustive, am obținut un cumul de informații pe baza căruia am expus, în primele capitole ale tezei (Cap. I, II, III), informații privitoare la perioada preistorică (ce privesc atât viața socială, cât și formele de expresie artistică ale perioadei neolitice), iar în capitolele IV și V sunt prezentate studii privitoare la arta modernă și contemporană, în analogie cu arta neolitică.

De asemenea am realizat cercetări pe internet, dovadă fiind multiplele site-uri pe care le-am accesat, descoperind articole de specialitate foarte utile. Am vizionat documentare despre descoperirile arheologice din perioada neolitică, am inițiat dialoguri cu oameni de specialitate, cercetători din sfera artei, dar și a istoriei, ce mi-au fost utile în a-mi contura și sintetiza ideile. Pe această cale, doresc să mulțumesc personalului Muzeului de Istorie Națională și Arheologie din

Constanța și Muzeului de Artă, care m-au sprijinit cu informații și materiale de-a lungul întregii mele cercetări.

Studiul teoretic nu ar fi fost complet fără utilizarea metodelor de cercetare precum cea *analogică, traseologică, experimentală* și cea a *observației*. Metoda de cercetare analogică mi-a servit în identificarea tipurilor de statuete antropomorfe neolitice studiate la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, iar metoda de cercetare traseologică a fost utilă în analiza obiectelor ceramice neolitice cu decor, în identificarea instrumentelor utilizate în realizarea decorului. Prin intermediul metodei de cercetare a observației am identificat evoluția ceramicii din preistorie până în zilele noastre, identificând modul în care aceasta s-a intersectat cu sculptura și felul în care s-au influențat reciproc. Metoda de cercetare experimentală a constatat în identificarea efectelor plastice ce se pot obține cu ajutorul tehnicilor arhaice de construcție și decor. Lucrările din cadrul cercetării personale sunt realizate folosind tehnica șnururilor suprapuse, utilizată în perioada neolitică, dovedind că această tehnică prin care se obțineau vasele utilitare, se poate folosi și astăzi în crearea lucrărilor de artă de mari dimensiuni. De asemenea, metoda de cercetare experimentală a fost folosită și în scop educativ, în cadrul workshop-ului *Neolitic Reimaginat: Ceramica – Arc în timp*, organizat la Centrul Cultural Județean *Teodor T. Burada* Constanța. În cadrul acestui workshop le-am prezentat elevilor tehnicile neolitice și contemporane ale ceramicii, având ca obiectiv identificarea modului în care elevii asimilează aceste tehnici și impactul acestora asupra obiectului artistic obținut.

Originalitatea temei constă în componenta ei practică, și anume cele 11 lucrări pe care le-am realizat în scopul susținerii concrete a acestei cercetări doctorale (care pot fi analizate în Capitolul VI al prezentei teze), precum și în studiul teoretic privitor la influențele artei neolitice în arta contemporană. În acest sens am realizat numeroase analize comparate și am evidențiat și subliniat elementele de inspirație neolitică în operele a numeroși artiști, dintre care menționez: Barbara Hepworth, Alberto Giacometti, Hans Jean Arp, Henry Moore, Picasso, Richard Long, Constantin Brâncuși, precum și mulți alții.

Consider astfel că proiectul meu de cercetare, care urmărește dialogul plastic dintre arta neoliticului și arta contemporană, pentru a obține un suport conceptual în realizarea unor lucrări ceramice de tip sculptural, folosind liniile caracteristice artei neolitice, și-a îndeplinit scopul. În urma cercetării personale pot afirma că arta neolitică are influențe majore în cea contemporană, la

nivel conștient sau subconștient, deoarece necesitatea conectării la stratul primitiv al umanității, dincolo de estetică, este inerentă oricărui act creator.

PREZENTARE SINTETICĂ A CAPITOLELOR TEZEI DE DOCTORAT

Perioada preistorică a fost martora unei dezvoltări lente a trăsăturilor esențiale ale civilizației, fiind momentul în care au apărut primele fenomene cauzate de intervenția umană, precum inventarea agriculturii și apariția primelor rituri, monumente și forme de reflecție de sine. În ceea ce privește delimitarea în perioade, evoluția culturilor de-a lungul timpului a generat dificultăți în definirea clară a etapelor istorice ale preistoriei.

Pentru a determina potențialul valoric estetic, tehnologic și traseologic al vechilor tehnologii și identificarea unor analogii între metodele de lucru contemporane și cele neolitice, studiul de față debutează cu o elaborată documentare asupra formelor de expresie neolitice.

Cercetarea personală cu titlul *Influența sculpturii neolitice în arta contemporană* este prezentată în șase capitole, în care sunt prezentate etapele abordării subiectului propus. Lucrarea debutează cu o Introducere, în care sunt argumentate necesitatea și utilitatea temei, precum și obiectivele cercetării. În continuare este descrisă metodologia de cercetare folosită, argumentând necesitatea fiecărei metode și sunt prezentate, pe scurt, conținutul capitolelor ce se regăzesc în teză.

Capitolul I, intitulat *Considerații generale despre arta neolitică*, oferă o prezentare generală a artei neolitice, abordând aspecte cronologice și sociale, precum și o descriere detaliată a diferitelor forme de exprimare artistică specifice acestei perioade. Acest capitol este compus din două subcapitole: în primul dintre acestea sunt incluse aspecte cronologice, iar cel de-al doilea, cu titlul *Forme de expresie artistică ale perioadei neolitice*, este dedicat ceramicii, sculpturii, artei megalitice și picturii din perioada neolitică. Acest prim capitol conturează viața spirituală și materială a omului preistoric, primul martor al culturii, care reușește, într-o anumită măsură, să se elibereze de dominația naturii, adaptând-o în funcție de propriile capacități. Urmărind tema propusă, studiul acordă ceramicii și sculpturii mai mult interes, acestea fiind, de altfel, formele de exprimare plastică predominante ale neoliticului.

Imensitatea necunoscutului a generat ideologii și mitologii încă de la formarea primelor societăți umane. Gândurile și sentimentele profunde ale oamenilor formează substanța unei credințe: poveștile, miturile și tradițiile. Perioada neolitică ne-a oferit primele dovezi ale practicii religioase, ce a devenit o inspirație perpetuă pentru arte. Cunoașterea neolitică este impresionantă și astăzi sub aspectul esteticii, tehnicilor, dar și prezervării materialelor și culorilor. Mai mult decât atât, substratul mitic identificabil în majoritatea artefactelor preistorice este ușor recunoscut și astăzi, căci valențele sale simbolice fac parte din mentalul comun al umanității, din inconștientul colectiv al lui Jung.

Perioada neolitică, cu noua organizare socială, cu noul mod de producție sedentar-agrar a oferit omului primitiv o perspectivă nouă în gândire, capacitatea de conceptualizare, de abstractizare a realității figurative și, implicit, de izolare și identificare a simbolurilor. Accentul pus pe abstract, mai cu seamă pe geometrie, este caracteristic pentru aproape întreaga artă neolitică. Omul primitiv stabilea relații cu mediul natural sub semnul unor credințe și practici magice, unele motive decorative comunicându-ne și astăzi semnificațiile de ordin magico-religios gravate în piatră, pictate pe ciobul de ceramică, sau în compozițiile murale. De asemenea, nu putem să nu admitem că multe dintre motivele ornamentale au pur și simplu un rol decorativ, menit să satisfacă nevoia de frumos a oamenilor din acele îndepărtate vremuri.

Simplitatea abstractă, formele extrem de stilizate și proporțiile echilibrate ale numeroaselor figurine și sculpturi neolitice, își pot găsi corespondent, în mod clar, și în sculptura modernă. Analizând amănunțit caracteristicile comune ale artei neolitice și ale celei moderne, putem descoperi ce anume a influențat limbajul comun al celor două perioade istorice atât de îndepărtate, care sunt elementele lor definitorii, scopurile și proporționalitatea intenției artistice. Utilitate sau estetică sau ambele însușiri laolaltă, simpla dorință de comunicare inter-umană sau cu divinitatea sau, poate chiar infatuarea de a rezista peste veacuri, necesitatea exprimării artistice este evidentă, iar conținutul rămâne încă supus analizelor. Din perspectiva interpretării artistice și simbolice însă, conlucrarea la nivel arhetipal este evidentă, iar utilizarea semnificațiilor profunde ale simbolurilor, este certă.

Capitolul II, *Artă neolitică în România*, este dedicat artei neolitice de pe teritoriul țării noastre și descrie, în cadrul celor două subcapitole, evoluția culturilor neolitice de pe teritoriul României, specificul și unicitatea la nivel mondial a unora dintre ele, precum și rafinamentul

ceramicii la care s-a ajuns în perioada neolitică. De asemenea sunt prezentate tehnicile de lucru din domeniul ceramicii, referitoare la realizarea obiectelor, decorul și arderea acestora.

În perioada neolitică, teritoriul actual al țării noastre deținea, fără doar și poate, resursele necesare dezvoltării vieții sedentare a omului preistoric. Noul mod de viață bazat pe cultivarea plantelor coagula așezările omenești în zonele prielnice agriculturii, precum câmpiile din sud, estul și vestul țării (datorită straturilor de cernoziom și loess), podișul transilvănean, văile munților sau în zonele deluroase cu pante domoale.

De la apariția modului sedentar de viață, ceramica a făcut parte din viața materială și spiritual-artistică a omului preistoric, deseori impresionând prin modul de execuție și rafinament. Reprezentând cea mai bogată resursă de investigare a trecutului îndepărtat, ceramica diferențiază prin formă și decor culturile diferitelor perioade istorice, oferind informații privitoare la aria de răspândire a culturilor, modul de dezvoltare al acestora, oglindind evenimente istorice (precum apariția sau dispariția unei culturi) sau aspecte privitoare la viața spirituală. Ceramica neolitică are o importanță deosebită nu doar pentru arheologi, ci și pentru cercetătorii din domeniul artistic, căci în numărul mare de obiecte din lut ce au trecut testul timpului, au fost identificate și obiecte ce vădesc primele căutări artistice ale omului și evoluția simțului artistic al epocii.

Cercetările arheologice din țara noastră atestă că majoritatea statuetelor neo-eneolitice din România au fost modelate din lut. Acestea au fost utilizate de toate culturile eneolitice cuprinse între granițele noastre, cele mai numeroase și mai reprezentative pentru această epocă fiind cele ale culturilor *Vinča* - *Turdaș*, *Hamangia*, *Precucuteni*, *Gumelnița* și *Cucuteni*. Vasele antropomorfe și zoomorfe sunt în strânsă legătură cu aceste sculpturi, precum și modelarea izolată a capului sau a corpului uman și ale animalelor pe unele vase, subordonându-se scopului magico-religios, mai mult sau mai puțin ceremonial.

În toate operele de artă, indiferent de zona geografică, de perioada, sau de importanța vremelnic acordată, putem identifica tendința omului de a exprima o concepție corelată fundamental cu ideile epocii sale. În arta neolitică de pe teritoriul României descoperim, de asemenea, strânsa conexiune a dialogului plastic cu modul de gândire și concepțiile omului primitiv. Caracterul abstract, schematic-geometrizat al artei neolitice de pe teritoriul țării noastre dovedește capacitatea de conceptualizare a gândirii omului primitiv, ce a generat scheme grafice cu încărcătură simbolică.

Dacă la început, în arta neolitică, fiecare om acționa, el însuși ca și creator, dezvoltarea și evoluția către o înaltă treaptă de perfecționare a generat crearea de ateliere specifice pentru diferitele forme de manifestare ale creativității omului primitiv, ce mai târziu, au stat la baza dezvoltării anumitor ramuri ale artei și meșteșugului. Mai mult decât atât, acest aspect semnifică apariția canoanelor, copierii, inserierii, ierarhizării celor care munceau în domeniu, toate semne ale unei civilizații evolute pentru vremea sa.

Abstractizarea semnifică, mai mult decât orice, forță și gândire, imaginație și profunda înțelegere a simbolurilor și arhetipurilor, dincolo de încărcătura lor sacrală. Artă epocii neolitice nu a servit doar propriei societăți, ci s-a constituit drept o treaptă în cursul dezvoltării istorice a creațiilor ce o definesc.

Capitolul III, *Imagine, semn, simbol în perioada neolitică* prezintă studiul asupra celor mai reprezentative exprimări plastice ale artei neolitice și legătura acestora cu spiritualitatea. Analizând repertoriul artistic al culturilor neolitice, indiferent de tehnica de execuție sau de materialul folosit, putem observa că la baza acestuia se află gânduri de natură spirituală. Interpretarea simbolică a artei preistorice a reprezentat adesea obiectul de studiu al multor istorici de artă și s-a presupus adesea că motivele din decorul artefactelor reflectau o formă de semnificație ascunsă.

Manifestările artistice ale preistoriei sunt interpretate ca vestigii ce prezintă realități mult mai complexe decât ar părea la prima vedere, artefactele aflându-se în strânsă legătură și cu posibilitatea de transmitere a unor mesaje cu încărcătură spirituală. Symbolismul artefactelor neolitice se remarcă prin faptul că mesajul transmis de acestea are un caracter universal. Tocmai acest fapt i-a atras pe cercetători din domenii variate să interpreteze decorul ceramicii și al artei plastice neolitice, ajungând – fiecare în felul său – la concluzia că artă și cultura acelei epoci își au rădăcinile în credințe magice și religioase. Interpretând realizările artistice neolitice, ajungem să descoperim esența spiritualității culturilor din acea vreme.

Creația vizuală preistorică, cu anumite elemente de spiritualitate, este marca unui comportament simbolic complex, caracterizat prin folosirea acelorași canoane artistice în paleoliticul superior până în neolitic, în spații și arii culturale diverse, ceea ce explică identitatea unor motive decorative de structură geometrică. Aceste elemente plastice, autentice simboluri cu semantică antropomorfă, reprezintă motivul ascuns al unei geometrii sacre prin care s-a reflectat

multivalența arhetipurilor și, de asemenea, și perenitatea temelor iconografice reprezentate în creația artistică preistorică.

Simbolismul Vechii Europe era bogat și variat. Încă de când ceramica a fost arsă pentru prima dată (mileniul VII î.Hr.), artizanii antici au început să creeze figurine antropomorfe și zoomorfe asociate divinității, cele mai multe dintre ele redată schematic, punându-se accentul doar pe anumite părți ale corpului ce făceau trimitere la fertilitate și sexualitate, prin analogie la procreere, hrănire, moarte și regenerare.

Deși ne este inaccesibil să descifrăm în totalitate ideologia religioasă a neoliticului, deocumtele arheologice din această perioadă ne conturează o viziune a gândirii religioase primitive. Un număr mare de vestigii neo-eneolitice, statuete antropomorfe, zoomorfe, sigilii cu ideograme, mini altare, sanctuare, imagini cu măști, ajută la recompunerea universului spiritual neo-eneolitic. Asemenea unor piese de puzzle, aceste mărturii ale omului neolitic, prin interpretarea lor religioasă, configurează o religie bine organizată, provocată de descoperirea agriculturii, fapt ce a determinat o schimbare în valorile oamenilor paleolitici. Legătura religioasă dintre om și lumea animală este înlocuită cu cea mistică, dintre om și vegetație.

Capitolul IV, *Formă și expresie*, debutează cu prezentarea uneia dintre direcțiile de cercetare din cadrul acestui capitol — o direcție care a avut ca obiect explorarea profundă a genezei formei artistice în sculptură, evidențiind analogiile dintre monumentele preistorice și expresia contemporană, conceptuală și transdisciplinară. Analiza formelor sculpturale din perioada neolitică demonstrează capacitatea comunităților preistorice de a folosi materia brută pentru a exprima spiritualitatea și relația cu mediul înconjurător. Aceste vestigii străvechi rezonază surprinzător cu sculptura modernă și contemporană, dovedind că temele fundamentale ale artei (forma, spațiul, golul, materialul) au rămas constante, deși au fost reinterpretate în funcție de contextul istoric. Compararea lucrărilor lui Richard Serra, Barbara Hepworth, Henry Moore sau Jacob Epstein în legătură cu structurile megalitice sau statuetele antropomorfe neolitice demonstrează o continuitate în modul în care forma este folosită pentru a contura experiențe senzoriale și semnificații simbolice. Un element sculptural esențial în asta contemporană este *golul*. Cercetarea personală a demonstrat că acest element apare din vremuri arhaice și se regăsește și în sculpturile artiștilor Barbara Hepworth sau Henry Moore, reprezentând un spațiu de reflecție, meditație sau revelație.

Partea a doua a capitolului aduce în discuție valențele sculpturale ale ceramicii. Argila, considerată mult timp doar un material utilitar, își revendică locul în rândul materialelor expresive, capabile să susțină idei artistice complexe. De la armata de teracotă a Chinei antice la instalațiile lui Antony Gormley, argila este explorată ca mediu al pluralității expresive, al participării colective și al introspecției. Sculptorii contemporani valorifică proprietățile tactile și gestuale ale argilei pentru a reda emoții, fragilitate și efemeritate. Artiști precum Medardo Rosso, Willem de Kooning sau Thomas Schütte explorează spontaneitatea și expresivitatea argilei ca o contrapondere la perfecțiunea discursului clasic. Astfel, ceramica demonstrează că poate funcționa ca o arhivă gestuală, păstrând în sine nu doar urmele mâinii artistului, ci și un corpus viu de interpretări, simboluri și tensiuni culturale în continuă transformare.

În arta ceramică contemporană, fuziunea dintre formă și funcție continuă să joace un rol crucial, artiștii experimentând tehnici inovatoare, forme neconvenționale și design avangardist pentru a obține obiecte artistice deosebite. Această explorare estompează adesea granițele dintre măiestria tradițională și expresia artistică, rezultând lucrări ceramice care servesc atât scopurilor utilitare, cât și sensibilităților estetice, provocând noțiunile convenționale despre artă și funcționalitate.

În final, studiul prezintă tranziția ceramicii de la obiect funcțional la produs artistic. Această transformare reflectă mutațiile din arta modernă și contemporană, unde ideea, conceptul și contextul devin mai relevante decât măiestria tehnică. Artiștii avangardei, precum George Edgar Ohr, Marcel Duchamp sau Kazimir Malevich, au subminat convențiile legate de funcție și estetică, propunând o redefinire a obiectului ceramic ca entitate artistică autonomă. Fântâna lui Marcel Duchamp, alături de ideea unui ceainic a lui Malevich, propun o separare radicală între formă și utilitate, între obiect și semnificație. Ceramica devine astfel un teritoriu fertil pentru experiment și critică culturală. Lucrările lui Clare Twomey sau Betty Woodman subliniază caracterul profund personal, dar și politic al obiectului ceramic, explorând teme precum memoria colectivă, viața cotidiană și relația dintre artă și meșteșug. În acest context, ceramica nu mai este privită ca un mijloc de producție, ci ca un limbaj artistic în sine, capabil să genereze reflecție și dialog.

Argila reprezintă, poate mai mult decât orice alt material, un exemplu elocvent al transformării creative, parcurgând un proces complex de metamorfozare, de la o materie maleabilă la o structură durabilă, asemănătoare pietrei, capabilă de autosusținere. Prin ardere, aceasta

conservă în mod ireversibil urmele procesului de modelare și istoria formării sale. Mai mult decât în orice altă formă de artă, există o tradiție a accidentului în ceramică - evenimentul nepremeditat, fortuit, care poate avea loc în afara controlului ceramistului, în interacțiunea dintre forțele vii ale argilei și ale focului, care pot exercita voințe proprii misterioase. Faptul că validitatea accidentului este un principiu conștient în pictura și sculptura modernă, are o legătură și cu practica ceramicii. De la originea sa umilă, cu scop utilitar, până la transformarea într-un vehicul puternic de exprimare artistică, ceramica a lăsat o amprentă de neșters în peisajul artistic. De la originea sa umilă, cu scop utilitar, până la transformarea într-un vehicul puternic de exprimare artistică, ceramica a lăsat o amprentă de neșters în peisajul artistic.

La nivel național, ceramica românească contemporană s-a dezvoltat sub influența acestor tendințe globale, valorificând potențialul sculptural al argilei prin contribuțiile unor artiști precum Patriciu Mateescu, Costel Badea sau Florian Lazăr Alexie. Aceștia au adus un suflu inovator în arta ceramică, poziționând-o într-un dialog viu cu marile curente artistice mondiale și contribuind la conturarea unei identități artistice ce îmbină tradiția cu experimentul contemporan.

Capitolul V, *Influența sculpturii neolitice în arta contemporană*, cuprinde o analiză a sculpturii neolitice în raport cu arta contemporană, relevând un ciclu artistic în care formele primare și semnificațiile arhaice sunt reintegrate și remodelate în limbajul artei moderne și contemporane, în lucrările artiștilor: Henry Moore, Jean Arp, Alberto Giacometti, Constantin Brancuși, etc. Caracteristicile expresive ale artei neolitice transcend timpul, demonstrând că esența artei preistorice rămâne un reper fundamental pentru arta modernă și contemporană.

Atunci când ne referim la preistorie, semnificantul și semnificatul acestei perioade se leagă în principal de simbolistica perceptibilă la nivel vizual și, implicit, de inteligibilul imediat. Sub aceste straturi însă, înțelegerea se scaldă pe țărmurile mitice, arhetipale, consonează cu instinctele și nevoile noastre primordiale și acesta este unul dintre cele mai relevante motive pentru care arta preistorică a trecut proba timpului. Dacă istoria artei reprezintă oglinda vizibilă a gândirii umane, a modului în care aceasta înțelege lumea și interacționează cu realitatea, atunci oricine își propune să descifreze arta contemporană trebuie să-și întoarcă privirea spre rădăcinile și temeliile sale. Studiul influenței sculpturii neolitice asupra creației actuale oferă o perspectivă aprofundată asupra conexiunilor dintre arta preistorică și cea contemporană, explorând teme esențiale precum evoluția

de la masca primitivă la portret, de la menhiruri și obeliscuri până la reprezentările siluetei umane ce traversează epocile, de la preistorie la modernitate.

În arta secolelor XX și XXI, preistoria se conturează mai degrabă ca un orizont mental decât ca un simplu repertoriu de forme și obiecte care reflectă o tradiție sau moștenire stabilă. Ambiguitatea sa vizuală și conceptuală explică, în mare măsură, puterea sa de atracție, manifestându-se prin variații extrem de diverse. Referințele la preistorie sunt adesea neclare și fragmentate, oglindind însăși natura obiectului studiat. Fascinația pentru un timp profund non-uman, ilustrată prin fosile și straturi geologice, coexistă cu dorința de a descoperi originile artei și tehnologiei, explorate prin instrumentele și imaginile paleoliticului și neoliticului.

Preistoria, ca idee, alimentează speculațiile, analizele și reveriile, hrănește o activitate de gândire al cărei limbaj, la fel ca și imaginile, este receptacul. Preocuparea de a descoperi tărâmurii necunoscute ale gândirii și vieții, este construită din și cu ideea acestui pământ primordial necunoscut care este preistoria. Artiștii au fost atrași de arta preistorică și primitivă din mai multe motive: ca un antidot la *status-quo*-ul stabilit, de exemplu în lumea artei, ca o tendință spre romantism și realism la începutul anilor 1900, pentru conexiunea materială și senzorială cu natura și utilizarea materialelor naturale (argila), pentru căutarea unei conexiuni spirituale și simbolice, și nu în ultimul rând, pentru atracția vizuală a artei preistorice ca mijloc de abstractizare și reprezentare alternativă.

Capitolul de față urmărește relația subtilă și profundă dintre sculptura neolitică și creația artistică modernă și contemporană, reliefând faptul că formele, simbolurile și funcțiile sculpturii preistorice au fost redescoperite, reinterpretate și recontextualizate de numeroși artiști ai secolelor XX și XXI. Departe de a reprezenta doar artefacte ale trecutului, craniile reconstituite din lut sau măștile mortuare ale neoliticului, devin prototipuri pentru reflecții artistice moderne asupra identității, memoriei și mortalității – așa cum putem observa în lucrările lui Rodin sau Marguerite Humeau. De asemenea, sculptura neolitică (evidențiată prin statuetele ceramice, menhire sau vase antropomorfe), se reflectă în limbajul formelor al sculpturilor moderniste. Artiști precum Hans Jean Arp sau Henry Moore remodelează aceste forme sculpturale ancestrale în construcții abstracte și biomorfe, păstrând vie o legătură esențială între corpul uman, natură și spirit. Dialogul vizual și simbolic dintre trecutul îndepărtat și expresia plastică modernă demonstrează o continuitate ideatică ce transcende epoci și stiluri. Joan Miró s-a inspirat din picturile rupestre preistorice,

dezvoltând un limbajul vizual abstract. Siluetele zvelte ale lui Alberto Giacometti fac trimitere la forme umane atemporale, abstractizate, văzute în sculptura timpurie. Bertrand Lavier se joacă cu straturile memoriei culturale, făcând referire și la rădăcinile noastre preistorice. Jacques Lipchitz și Louise Bourgeois și-au găsit inspirația în forța primordială a sculpturilor preistorice și în simbolurile fertilității, în timp ce Pablo Picasso, profund influențat de arta preistorică și tribală, a integrat această influență în cubism și primitivism.

Mai mult decât atât, analiza fenomenologică a neoliticului în context artistic, de la *Spiral Jetty* a lui Smithson la cerul de ardezie al lui Richard Long, sau formele esențializate ale lui Constantin Brâncuși, indică nu doar o influență vizuală, ci o reactivare a modului în care omul arhaic se raporta la materie, spațiu, sacru și existență. Artă preistorică nu reprezintă un trecut ermetic, ci un limbaj accesibil, o resursă de forme vizuale și iconografie regenerabile, prin care arta contemporană își redescoperă originile și sensul. Sculptura neolitică devine o paradigmă esențială de înțelegere a raportului dintre artă, timp și umanitate, nu este doar un subiect de studiu al preistoriei, ci un model de gândire artistică ce se reconfigurează în prezent.

Capitolul VI, *Interpretări ale sculpturilor neolitice în arta personală*, prezintă modul în care influența sculpturii neolitice se reflectă în arta personală.

Cercetarea personală se inspiră din ceramica străveche, explorând conexiunea umană cu trecutul, temele memoriei și identității. Totalitatea cercetărilor din perioada anilor 2021-2025 au stat la baza conceputului artistic și au ajutat în reevaluarea teoretică și practică a intențiilor creative și a lucrărilor în sine. Astfel, prin revizuirea practicilor culturilor neolitice, cercetarea practică s-a concretizat într-un număr de 11 lucrări care fac trimitere la un trecut îndepărtat, prin caracterul atemporal imprimat în lucrările personale. Practica artistică a examinat modul în care tehnicile și semnificațiile simbolice încorporate în artefactele neolitice pot genera expresii creative moderne. Realizând o serie de obiecte ceramice sculpturale, îmi propun să recuperez și să valorific formele arhaice ale comunicării vizuale, ce conțin coduri vizuale dintr-un timp originar, regândindu-le într-un limbaj contemporan. Prin această reconectare cu trecutul îndepărtat, demersul meu încearcă să redea ideea de continuitate, urmând firul nevăzut care ne leagă de originile noastre.

Moștenirea artistică a culturilor neolitice se distinge prin rafinamentul și simbolismul ceramicii, un material cu profunde valențe expresive. Procesul modelării argilei, urmat de

metamorfoza sa prin acțiunea focului, reflectă într-un mod profund modul în care comunitățile neolitice atribuiă sens realității înconjurătoare. Prin integrarea în cadrul conceptului personal a caracteristicilor vocabularului vizual al culturilor neolitice, urmăresc să evoc o dimensiune atemporală, o punte simbolică între prezent și rădăcinile arhaice ale expresiei artistice.

Dincolo de dimensiunea sa creativă, arderea lutului capătă, în viziunea mea, o semnificație ritualică: este un act de purificare a materiei originare prin intermediul focului, care simbolizează o legătură profundă și esențială între artist și energiile primordiale ale pământului. Prin explorarea personală, doresc să provoc spectatorii să reflecte asupra propriilor legături cu trecutul și asupra puterii artei de a transcende timpul.

Lucrările realizate pe parcursul celor 4 ani de cercetare, pe tema *Influența sculpturii neolitice în arta contemporană*, au fost prezentate în cadrul a două expoziții personale: **Echo Verse**, din anul 2023 și **INSOMNIA**, din anul 2024. În cadrul celor două expoziții personale am prezentat documentarea și cercetarea personală, precum și tehnica folosită în realizarea lucrărilor. De asemenea pe parcursul cercetării, lucrările au fost prezente și în numeroase expoziții de grup, dintre care voi menționa *Salonul Național de Artă 2024*, *Salonul Național de Artă 2023*, *Simpozionul internațional de ceramică contemporană IMAGINARIUM 2023*, *Expoziția cercetării doctorale 2022*, *Atelier 2023 - Expoziția cadrelor didactice din Universitatea „Ovidius” din Constanța – Facultatea de Arte*, precum și în cadrul expozițiilor organizate de Filiala Constanța Unu a Uniunii Artiștilor Plastici din România.

Cercetarea mea artistică a fost completată prin organizarea unui workshop desfășurat în cadrul clasei de ceramică a Centrului Cultural Județean *Teodor T. Burada* Constanța, la care au participat elevii acestei instituții. Intitulat *Neolitic Reimaginat: Ceramica – Arc în timp*, workshop-ul a reprezentat o experiență valoroasă, iar lucrările realizate în cadrul atelierului au evidențiat capacitatea elevilor de a înțelege și de a integra conexiunea dintre trecut și prezent. De asemenea, s-a demonstrat aprecierea importanței artei neolitice și impactul său continuu asupra creației plastice contemporane.

La finalul celor șase capitole sunt prezentate concluziile generale rezultate în urma cercetării.

CONCLUZII

Ceramica, cu al său impresionant potențial transformator, oferă posibilitatea de a fi utilizată într-un spectru atât de amplu și de diferit, fapt ce o plasează și astăzi în atenția artiștilor, nu doar a ceramiștilor, ci și a celor care nu activează în domeniul ceramicii, dar doresc să exploreze diferite medii de exprimare plastică. Cu ale sale valențe experimentale, în care focul, argila și pigmentul (glazura) pot crea efecte neașteptate, ceramica invită la experimentare și incită atât artiști care mizează pe rezultatul nepremeditat (Raku), cât și pe aceia care doresc să-i controleze forțele misterioase.

Martoră a umanității, încă din leagănul civilizației, pornind de la umilul său scop utilitar, argila s-a transformat în milenii într-un puternic mijloc de exprimare plastică, ocupând un loc important în peisajul artistic. Prin evoluția procesului tehnologic și schimbarea viziunii artistice, influențată de mediul cultural, ceramica a ieșit din limitele funcționalului și reprezintă astăzi un mijloc important de exprimare artistică.

Relația *ceramica sculpturală – concept – obiect – produs artistic* este una complexă, componentele sale influențându-se reciproc prin diverse procese creative, în urma cărora rezultă o operă de artă. Relația dintre sculptură și ceramică a avut un impact semnificativ în ambele domenii ale artei, valențele sculpturale ale ceramicii fiind testate încă din neolitic, în crearea statuetelor monumentale din lut (ex. Sanctuarul de la Parța) și în antichitate prin impresionanta armată de teracotă din China antică, cu ai săi luptători de mărime naturală. Modernitatea a reinterpretat valențele sculpturale ale ceramicii în viziune proprie, revitalizând acest dialog al argilei cu sculptura, explorând potențialul estetic și conceptual al materialului și îndepărtându-l de caracterul funcțional. Modul în care obiectul funcțional s-a transformat în produs artistic poate fi identificat analizând lucrări ale artiștilor precum: George Edgar Ohr, Marcel Duchamp, Kazimir Malevich, Peter Voulkos sau Betty Woodman. Contribuția lor în domeniul ceramicii se dovedește a fi esențială, acești artiști explorând granițele dintre funcțional, estetic și conceptual, creând bazele artei ceramice contemporane.

În România, tendințele ceramicii la nivel global de a se apropia de sculptura abstractă, au fost valorificate de artiști precum Patriciu Mateescu, Costel Badea și Florian Lazăr Alexie, ce au explorat potențialul sculptural al argilei și au influențat semnificativ direcțiile în care ceramica

românească s-a dezvoltat în cadrul artei contemporane. Prin lucrările lor, au contribuit la conturarea unei identități artistice care îmbină tradiția cu inovația, poziționând ceramica românească în dialog cu marile curente ale artei mondiale.

Studiul artei moderne și contemporane în raport cu sculptura neolitică, relevă un ciclu artistic în care formele primare și semnificațiile arhaice sunt reintegrate și remodelate în exprimări plastice actuale. Artiștii moderni au redescoperit forța expresivă a artei preistorice, explorând ideea de origine, esență și universalitate a formelor. Formele abstracte, simbolurile geometrice și figurinele stilizate, caracteristice artei neolitice, nu sunt doar relicve ale trecutului, ci sunt surse inepuizabile de inspirație pentru artiștii secolelor XX și XXI. Această influență este evidentă în creațiile multor artiști precum Henry Moore, Jean Arp sau Barbara Hepworth, ale căror lucrări reflectă principiile simplității și esențializării volumelor, întâlnite în sculpturile preistorice.

Analizând sculpturile artiștilor Barbara Hepworth, Henry Moore, Richard Serra sau Jacob Epstein și anumite monumente sau sculpturi ale perioadei neolitice, observăm similitudini surprinzătoare, ce ne ajută să descifrăm procesul dinamic care stă la baza expresiei artistice. Iată câteva exemple în acest sens: *The Standing Stones of Stenness* (cca. 3.000 î.Hr., Stromness, Scoția) își găsește ecoul într-o lucrare din anul 2015 a artistului Richard Serra, *Every Which Way*, în timp ce formațiunea de pietre *Mên-an-Tol* (cca. 3.500 î.Hr., Cornwall, Marea Britanie) își găsește omologul în lucrarea artistei Barbara Hepworth, *Configuration (Phira)*. O altă sculptură care are un ecou profund, legându-se de un trecut îndepărtat prin limbajul formei umane, este *Elemental Figure* (1932), creată de artistul Jacob Epstein.

Aceste exemple denotă o legătură profundă între estetica neolitică și tendințele abstracte din secolele XX și XXI. Descoperirea peșterilor de la Lascaux, la Mas-d'Azil sau Chauvet- Pont-d'Arc sau a unor situri preistorice importante, a dat naștere unei iconografii preistorice din secolul al XIX-lea până în secolul XXI, ce a fost marcată prin expoziții importante la Muzeul de Artă Modernă din New York (în 1937) și la Institutul de Artă Contemporană din Londra (în 1948).

Primitivismul, prezentat la MoMA în 1984 și subiect al unor dezbateri continue, nu cuprindea preistoria, aceasta fiind considerată fundamental distinctă de primitivism. În analiza *influenței sculpturii neolitice asupra artei contemporane*, este esențial să înțelegem distincția dintre conceptul de *primitivism* și cel de *preistorie*. Pentru lumea occidentală modernă, conceptul

de *primitivism* este de obicei legat de culturi specifice, adesea etichetate drept exotice, și se concentrează pe diferențele culturale ale unor popoare considerate încă la un stadiu arhaic în comparație cu lumea occidentală. În schimb, *preistoria* nu este legată de o cultură exotică, ci reprezintă o perioadă de timp îndepărtată și universală, distincția principală fiind una temporală, nu culturală. Astfel, interesul contemporan pentru sculptura neolitică este distinct de cel privitor la *primitivism*, deși, în esență, ambele se concentrează asupra reprezentărilor simbolice sau conceptuale și expresivitatea autentică.

Atracția pentru preistorie nu doar că persistă, dar pare să se intensifice în prezent, stimulând o reevaluare profundă a originilor noastre prin lentile estetice, antropologice și filosofice. Centrul Pompidou, din Paris, a găzduit una dintre cele mai recente expoziții dedicate preistoriei, *Préhistoire, une énigme moderne*, ce a avut loc în perioada 8 mai - 16 septembrie 2019. Expoziția a evidențiat legătura preistoriei cu arta modernă și contemporană. Printr-o călătorie cronologică, vizitatorii au putut descoperi cum artiștii și societatea au fost atrași de origini în timpul modernității, cedând pradă unei viziuni fantastice despre ceea ce a fost înainte de istorie. O bogată colecție de peste trei sute de lucrări au arătat cum arta preistorică a devenit un obiect de fascinație, dar și un model concret pentru experimente artistice. Alături de operele preistorice emblematice, precum *Venus din Lespugue* și *Mamutul din Magdalena*, expoziția a fost completată cu un nucleu de artiști importanți din anii 1930, precum Max Ernst, Alberto Giacometti, Joan Miró, Pablo Picasso, și cu artiști din anii 1980, incluzându-i pe Joseph Beuys, Louise Bourgeois, Lucio Fontana, Robert Morris, A. R. Penck, Robert Smithson, și s-a încheiat cu o secțiune de artiști contemporani: Dove Allouche, Jennifer Allora și Guillermo Calzadilla, Carl Andre, Andrea Branzi, Jake și Dinos Chapman, Tacita Dean, Jean-Pascal Flavien, Dov Ganchrow, Michael Heizer, Marguerite Humeau, Pierre Huyghe, Christian Jaccard, Christian Kerez, Bertrand Lavier, Richard Long, Wim Wenders etc.

Parcurgând acest vast și divers peisaj artistic, expoziția evidențiază diferența fundamentală dintre aceste reflexii asupra *preistoriei* și ceea ce înseamnă *primitivismul*. Preistoria, fiind o origine comună a umanității, evită riscurile de apropiere culturală care însoțesc adesea abordările primitiviste. Aflată la granița dintre uman și non-uman, preistoria aduce în prim-plan întrebări fundamentale de natură antropologică și existențială. Ambiguitatea sa structurală îi conferă o dublă valență: critică și utopică. Tocmai acest caracter deschis și nedeterminat generează o dinamică

perpetuă a reinterpretării temporale — preistoria nu este doar un trecut îndepărtat, ci o forță activă capabilă, în mod paradoxal, să producă istorie.

Preistoria, ca idee, stimulează speculația, analiza și visarea. Ea alimentează un proces de gândire care se exprimă prin limbaj și imagine. În acest sens, un studiu asupra rezonanțelor artei neolitice în discursurile artiștilor moderni și contemporani capătă o semnificație aparte: reflecțiile acestor artiști nu se limitează la susținerea vizuală a lucrărilor lor, ci exprimă o nevoie profundă de a da glas tăcerii originare — acea tăcere venită din zorii umanității. Așa cum imaginile traversează epocile și culturile în forme care devin uneori invizibile, și discursul artistic contemporan caută să recupereze și să valorifice acest patrimoniu universal.

Cercetarea personală intitulată *Influența sculpturii neolitice în arta contemporană* demonstrează continuitatea și relevanța esteticii arhaice în expresia vizuală modernă. Astfel, am încercat să demonstrez, pe parcursul acestei cercetări personale, că arta neolitică, departe de a fi doar o expresie primitivă lipsită de complexitate, dă dovadă de o profundă înțelegere a relației dintre om și mediul său, a simbolismului și a nevoii umane de comunicare vizuală. Obiectele de ceramică, statuetele antropomorfe și zoomorfe, precum și decorul gravat pe vase au reprezentat primele forme de codificare artistică și conceptualizare a lumii. Aceste elemente au fost preluate și reinterpretate în arta contemporană, fie prin minimalism și abstractizare, fie printr-o abordare simbolică, ce reînvie spiritualitatea și mitologia timpurie.

Așa cum am menționat mai sus, analizând arta modernă și contemporană, descoperim o legătură profundă între estetica neolitică și tendințele abstracte din secolele XX și XXI. O direcție fundamentală a cercetării a fost identificarea unui limbaj vizual arhetipal care leagă trecutul de prezent, arta neolitică nefiind doar un mijloc de exprimare estetică, ci și un vehicul al comunicării simbolice. *Influența artei neolitice asupra sculpturii moderne și contemporane* subliniază un aspect fundamental al creației artistice: continuitatea limbajului vizual ancestral, ceea ce dovedește că dorința umană de a crea și de a comunica prin forme plastice cu valențe simbolice, rămâne neschimbată indiferent de contextul cultural dat.

Cercetarea artistică a vizat recontextualizarea arhetipurilor și formelor sculpturii neolitice în creația personală, revalorificând astfel trecutul și provocând privitorul la noi sensuri de reflecție. Conceptul personal s-a conturat în jurul ideii de *arhetip contemporan* - o formă esențializată, încărcată de semnificații ancestrale, regândită într-o cheie afectivă și introspectivă.

Inspirându-mă din această tradiție și cea a esenței formei umane modelată în structura vasului de lut, am realizat o serie de personaje din material ceramic, surprinse în plină metamorfoză, expresii ale unei identități fluide, aflate într-o transformare continuă. Aceste creații devin, pentru mine, un prilej de reflecție asupra unei teme recurente: antropomorfismul, privit nu doar ca motiv artistic, ci și ca simptom al unei crize antropologice actuale. Într-o epocă în care raportul nostru cu pământul, cu tehnologia și cu toate formele de viață suferă o redefinire profundă, tindem să proiectăm asupra lumii trăsăturile propriului corp. Peisajul devine o extensie a sinelui, obiectele dobândesc atribute umane, iar reprezentarea vizuală se sprijină pe această capacitate de identificare și proiecție.

Despre capacitatea oamenilor de a da semnificație obiectelor din jurul lor, pe care le asociază unor forme recunoscutibile, Henry Moore spunea: „În sine, pietricelele sunt forme inerte, forma lor este accidentală, iar simpla copiere a lor nu ar crea în sine o formă sculpturală. Ceea ce văd în ele le dă semnificația. Poți vedea acolo coarnele unui taur sau o omidă cabrându-se. Am descoperit că având la îndemână multe obiecte de genul acesta, ținându-le în mână, îmi dă idei. Întreaga natură - oase, pietricele, scoici, nori, trunchiuri de copaci, flori - este grăunță pentru moara a unui sculptor.”²

Antropomorfizarea nu este doar o convenție artistică, ci o condiție esențială a existenței noastre, împărtășită atât de civilizațiile trecute, cât și, probabil, de cele viitoare. Suntem atrași de formele care ne reflectă, iar în această fascinație se ascund semintele imaginației creatoare. În lucrările personale, această preocupare cu rădăcini arhaice capătă o dimensiune personală: o explorare a unor noi ipostaze ale vieții și gândirii, în care sinele se proiectează și se transformă în multiple avataruri.

²Centre Pompidou, *Préhistoire, une énigme moderne*, Editions du Centre Pompidou, Paris, 2019, p.40

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Armstrong, K.**, *O scurtă istorie a mitului*, Nemira Publishing House, București, 2022.
- Arnheim, R.**, *Arta și percepția vizuală: o psihologie a văzului creator*, Editura Polirom, Iași, 2011.
- Bârză Ligia**, *Istoria universală veche, I, Societatea primitivă*. Editura Universității București, Facultatea de Istorie, 1978.
- Bârză Ligia**, *Paradisul pierdut. O istorie a societăților primitive*, Editura Erasmus, București, 1993.
- Berciu Dumitru**, *La izvoarele istoriei. O introducere în arheologia preistorică*, București, 1967.
- Binet, Laurent**, *Civilizații*, Editura Pandora, București, 2021.
- Campbell, Joseph; Moyers, Bill**, *Puterea mitului*, Editura Trei, București, 2020.
- Çamurcuoğlu, D.S.**, *The Wall Paintings of Çatalhöyük (Turkey): Materials, Technologies and Artists*, Institute of Archaeology, University College London, 2015.
- Cheney, Sheldon**, *History of the World: A History by Sheldon Cheney*, The Viking Press, New York, 1968.
- Chevalier, J.; Gheerbrant, A.**, *Dicționar de simboluri: mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Editura Polirom, Iași, 2009.
- Childe, V., Gordon**, *Făurirea civilizației*, București, 1966.
- Chirică, Vasile; Boghian, Dumitru**, *Arheologia preistorică a lumii. Neolitic și eneolitic*, Editura Helios, Iași, 2003.
- Coman, Sonia; Mariën-Dugardin, Anne-Marie; Jianu, Ionel, Patriciu Mateescu**, Editura Simetria, București, 2016.
- Comșa, Eugen**, *Figurinele antropomorfe din epoca neolitică*, Editura Academiei Române, București, 1995.
- Comșa, Eugen**, *Neoliticul pe teritoriul României. Considerații*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987.

D'Anna, A.; Desbat, A.; Garcia, D.; Schmitt, A.; Verhaeghe, F., *La céramique. La poterie du Néolithique aux Temps modernes*, Editions Errance, Paris, 2011.

De Laet, S.J.; Dani, A.H.; Lorenzo, J.; Nunoo, R.B., *History of Humanity, Vol. I, Prehistory and the Beginnings of Civilization*, Clay Ltd., St. Ives, Marea Britanie, 1996.

Debray, Cécile; Labrusse, Rémi; Stavriniaki, Maria, *Préhistoire Album Exposition/ Une énigme moderne*, Éditions du Centre Pompidou, 2019.

Delacroix, Henri, *Psihologia artei*, Editura Meridiane, București, 1983.

Demoule, Jean, Paul, *La revolution neolithique dans le monde*, CNRS Editions, Paris, 2009.

Duculescu, Mirela, Mateescu, Patriciu, *Simetria*, București, 2016.

Dumitrescu, Vladimir, *Arta preistorică în România*, Editura Meridiane, București, 1974.

Eliade, M., *Istoria credințelor și ideilor religioase. De la epoca de piatră la misterele din Eleusis*, Vol I, Editura Polirom, Iași, 2011.

Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001.

Faure, Elie, *Istoria artei. Arta modernă*, vol. I, II, Editura Meridiane, București, 1988.

Florea, Vasile, *Arta românească de la origini până în prezent*, Editura Litera, București, 2017.

Foster, Judy; Derlet, Marlene, *Invisible Women Of Prehistory. Three Million Years Of Peace, Six Thousand Years Of War*, Spinifex Press, North Melbourne, 2013.

Fowler, Chris; Harding, Jan; Hofmann, Daniela, *The Oxford handbook of Neolithic Europe*, Oxford University Press, Oxford, 2015.

Gimbutas, M., *Civilizație și cultură*, Editura Meridiane, București, 1988.

Gimbutas, M., *The Goddesses and Gods of Old Europe, 7.000-3.500 B.C. Myths, Legend and Cult*, University of California Press, London, 2007.

Gimbutas, M., *The Living Goddesses*, University Of California Press, London, 2001.

Golan, A., *Myth and Symbol, Symbolism in Prehistoric Religions*, A. Golan, Jerusalem, 1991.

Gombrich, Ernst H., *Istoria Artei*, Editura Pro, București, 2007.

Gormley, A.; Gayford, M., *Shaping the World Sculpture from Prehistory to Now*, Thames & Hudson Ltd., London, 2020.

Hodder, Ian, *Religion, History, and Place in the Origin of Settled Life*, University Press of Colorado, Colorado, 2018.

Hockney, David; Gayford, Martin, *O istorie a imaginilor. De la pictura rupestră la ecranul de computer*, Pandora Publishing, București, 2017.

Horedt, Kurt, *Istoria comunei primitive*, București, 1970.

Jung, C.G.; Jaffe, A., Jacobi, J.; Von Franz, M.-L.; Henderson, J.L., *Omul și simbolurile sale*, Editura Trei, București, 2017.

Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Albatros, București, 1995.

Leakey, Richard, *Originea omului*, Humanitas, București, 1995.

Leroi-Gourhan, A., *Gestul și cuvântul*, vol. I, II, București, Editura Meridiane, 1983.

Livarda, Alexandra; Madgwick, Richard; Riera, Mora Santiago, *The bioarchaeology of ritual and religion*, Oxbow Books, Oxford, 2018.

Malinowsk, Bronislaw, *Magie, știință și religie*, Editura Moldova, 1993.

Mansuelli, A., Guido, *Civilizațiile Europei vechi*, vol. I, II, Editura Meridiane, București, 1978.

Marthari, Marisa; Renfrew, Colin; Boyd, Michael J., *Early Cycladic Sculpture in Context*, Oxbow Books, Oxford, 2017.

Matei, Dumitru, *Originile artei*, București, 1981.

Mina, Maria; Triantaphyllou, Sevi; Papadatos, Yiannis, *An archaeology of prehistoric bodies and embodied identities in the eastern mediterranean*, Oxbow Books, Oxford, 2016.

Neagu, Lucia, *Ceramica, meșteșug, artă și știință*, Monitorul Oficial, București, 2020.

Nestor Ion, *Istoria societății primitive*, Editura Universității București, 1970.

Neumann, E., *The Great Mother. An analysis of the Archetype*, Princeton University Press, New Jersey, 2015.

Pearson, James, *Sculpting the Essence of Things*, Crescent Moon Publishing, Kent, 2012.

Perlès, Catherine, *The Early Neolithic in Greece. The first farming communities in Europe*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

Petrescu-Dîmbovița, M.; Vulpe, A., *Istoria românilor. Moștenirea timpurilor îndepărtate*, vol. I, Editura Enciclopedică, București, 2001.

Rachet Guy, *Universul arheologiei*, vol. I, II, Editura Meridiane, București, 1977.

Renfrew, Colin, *The emergence of Civilisation: The cyclades and the Aegean in the Third Millennium BC*, Oxbow Books, Cambridge, 2011.

Roșu Lucian, *Treptele antropogenezei. Mic dicționar al oamenilor fosili*, București, 1987.

Smith, Monica, *Orașele. Primii 6.000 de ani*, Corint Books, București, 2022.

Ursulescu, N.; Tencariu, Felix A., *Religie și magie la est de Carpați acum 7000 de ani. Tezaurul cu obiecte de cult de la Isaiia, Iași*, Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2006.

Winckelmann, J.J., *Istoria artei antice*, Editura Meridiane, București, 1985.

Zanini, Walter, *Tendințele sculpturii moderne*, Editura Meridiane, București, 1977.

Surse din reviste, periodice și cataloage

Asociația Română de Arheologie, *Studii de preistorie*, nr. 7, Editura Renaissance, București, 2010.

Asociația UMA ED ROMÂNIA, *Patrimoniu Cultural revizitat. Simpozionul de ceramică Medgidia 1971-1977*, București, 2019.

Goren, Y.; Nigel Goring-Morris, A.; Segal, I., *The Technology of Skull Modelling in the Pre-Pottery Neolithic B (PPNB): Regional Variability, the Relation of Technology and Iconography and their Archaeological Implications*, in „Journal of Archaeological Science” (2001) 28.

Les Cahiers du Musee National d'Art Moderne. Prehistoire, no.147, Edition Printemps, 2019.

Kühn, Herbert; Moser, Liselotte, „Modern Art and Prehistoric Art”, *Criticism*, vol. 1, no. 3, 1959.

Rădoescu Livian, „With Regard to the Geometrical Motifs with Antropomorphic Semantics Identified in the Neo-Eneolithic Visual Creation on the Territory of Romania. I. The Point and the Line”, in *Annales d'Université "Valahia" Târgoviște*, section d'Archéologie et d'Histoire, Tome 18, Numéro 1, 2016.

Sapio, Maria, *L'art neolithique en Roumanie*, Artem, Italia, 2008.

Schwarzberg, Heiner; Becker, Valeska, *Bodies of Clay: on Prehistoric Humanised Pottery: proceedings of the Session at the 19th EAA Annual Meeting at Pilsen, 5th September 2013*, Oxbow Books, Philadelphia, 2017.

Yakar, J., „Symbols and Abstract Motifs in Neolithic Art: more than just Fanciful Aesthetic Designs?“, in *Anatolian Metal VII. Anatolia and neighbours 10.000 years ago*, Der Anschnitt, Beiheft 31, Bochum, 2016.